

АРКУША Л. І.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри криміналістики, доктор юридичних наук, професор

ФАКТОРИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИНИМ ШЛЯХОМ

На ефективність виявлення ознак легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, певним чином впливає зміст чинного кримінально-процесуального та оперативно-розшукового законодавства, яке регламентує діяльність щодо збору первинних матеріалів, заведення оперативно-розшукової справи та початку кримінального провадження, застосування окремих оперативно-розшукових заходів і слідчих (розшукових) дій.

На формування тактики виявлення легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, впливають наступні фактори:

– тип учиненого предикатного злочину, що передував легалізації (відмиванню) доходів, залежно від якого визначаються пріоритетні напрямки пошуку;

– використана правопорушниками модель злочинної діяльності (трифазова, чотирифазова та ін.);

– результати використання при моделюванні механізму злочинної діяльності методу експертних оцінок, який дає можливість переходу від якісних елементів криміналістичної характеристики легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, до кількісних показників;

– характер взаємозв'язку між елементами механізму легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом;

– формування типових версій, необхідних для перевірки їхнього оптимального вибору. Для цього потрібні спеціальні індикатори — ознаки для всіх сфер одержання злочинних доходів (торгівельно-промислової, фінансово-кредитної, загальнокримінальної та ін.);

– існуючі сучасні методики виявлення, які є в розпорядженні правоохоронних органів.

Головними компонентами у структурі тактики виявлення зазначеного злочину є [1, с. 50]: 1) установлення складу злочину (завершується відтворенням картини злочину); 2) збирання і використання доказів (завершується виявленням всього злочинного формування чи однієї особи з його складу).

Діяльність оперативних підрозділів з виявлення легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, повинна містити в собі взаємозалежні між собою системи: 1) обґрунтовану систему ознак, які вказують на наявність даного виду злочину; 2) систему гласних і

негласних слідчих (розшукових) дій, що дозволяють виявити кримінальні правопорушення в даній сфері.

Виявлення легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, означає: установити, зафіксувати, визначити факт та обставини вчинення даного виду злочину, а саме: 1) обставини накопичення злочинних доходів (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення злочину); 2) джерело їхнього незаконного походження і маскування, переміщення та використання в легальній економіці; 3) місце приховування та зберігання; 4) виявлення та встановлення осіб які є організаторами, а також інших осіб які брали участь або можуть бути причетні у підготовці або у вчиненні даного виду злочину; 5) характер і розмір шкоди заподіяної злочинном.

Для здійснення зазначених вище цілей необхідно провести комплекс оперативно-розшукових і контролюю-перевірочних заходів (документальна ревізія, документальна перевірка, зустрічна перевірка) щодо організації одержання первинної інформації про ознаки, які свідчать про можливе вчинення легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом [2, с. 142].

Крім того необхідно здійснення економічного аналізу діяльності підприємства (установи, організації), який включає вивчення таких питань:

1) аналіз руху грошових коштів на розрахунковому рахунку. Найбільш вагомою ознакою можливої незаконної діяльності суб'єкта господарювання є:

- операції по зарахуванню грошей на кореспондентські рахунки банків-нерезидентів. Вказану інформацію можна отримати у комерційному банку, що відкрив рахунок суб'єкту господарювання, або в розрахунковій палаті НБУ.
- значний обіг грошових коштів по розрахунковому рахунку з моменту його відкриття у банку.
- регулярне зняття готівкових коштів з розрахункових рахунків у великих розмірах.

2) звернення реквізитів ЄГД (суб'єкта господарської діяльності), у тому числі ЄДРПОУ, з базою даних платників податків у ДФС (Державній фіскальній службі).

Також з'ясується, чи не надавалися до ДФС відомості про відсутність будь-якої діяльності за вказаний звітний період і т. ін. (за наявності даних про рух значних грошових коштів по розрахункових рахунках). Відсутність таких відомостей в ДФС або їх суперечливий характер потребує більш поглибленої перевірки фінансово-господарської діяльності цього ЄГД.

3) аналіз:

- назви ЄГД (як правило, «фіктивні фірми» мають назву, співзвучну з назвами державних структур або назва суб'єкта господарювання

вказує на конкретний вид діяльності — зовнішньоекономічна, виробнича, науково-дослідна тощо);

- податкової адреси СГД: ряд «конвертаційних фірм» вказують одну і ту ж саму адресу для різних суб'єктів господарювання (адреси масової реєстрації СГД); не існуючу адресу, або ж адресу за якою реально СГД не знаходиться;

- наявності виробничих потужностей, складських приміщень, автотранспорту (автоспецтехніки), а також іншого рухомого та нерухомого майна яке б могло свідчити про те, що суб'єкт господарювання в реальності здійснює фінансово-господарську діяльність, а не тільки на папері;

- діяльності СГД яка відображена в бухгалтерській та податковій звітності, відповідно до виду фінансово-господарської діяльності, передбаченої в установчих документах суб'єкта господарювання згідно з КВЕД (класифікатором видів економічної діяльності);

- кількості осіб які працюють на підприємстві (установі, організації), розміру сукупного доходу СГД та нарахованих (сплачених) податків, зборів та інших платежів;

4) перевірка наявності характерних ознак, які свідчать про протиправну фінансову діяльність «конвертаційних центрів» та/або «фіктивних фірм»:

- причетності посадових осіб (службових осіб) та заступників до здійснення фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання (так звана реєстрація СГД на підставних осіб);

- новостворених суб'єктів господарювання з великими показниками фінансово-господарської діяльності за короткий період часу з моменту реєстрації;

- нетривалого існування СГД з великими показниками фінансово-господарської діяльності;

- реєстрація значної кількості суб'єктів господарювання з великими показниками фінансово-господарської діяльності на одну особу (фізичну чи юридичну), а також перебування на керівних посадах (директора/бухгалтера) таких СГД однієї й тієї ж особи;

- надходження чи витрачання грошових коштів у великих розмірах (як правило від значної кількості підприємств, установ, організацій) під виглядом «оплати» різноманітних товарів, послуг тощо.

- використання кореспондентських рахунків для взаєморозрахунків з іноземними комерційними структурами (як правило під виглядом оплати виконаних робіт та послуг, великих партій паливно-мастильних матеріалів, техніки тощо).

Аналізуючи ці та інші відомості про СГД можна із значною мірою вірогідності зробити висновок про те, чи є він «фіктивним», чи «реальним» (таким яке дійсно здійснює фінансово-господарську діяльність, має відповідну кількість найманих працівників, відповідні виробничі потужності, сплачує податки і т. ін.).

Список використаних джерел

1. Журавель В. А. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: наук.-практ. посібник / В. А. Журавель. Х. : Одиссей, 2005. – с. 50
2. Овчинников М. А. Проблемы выявления факта легализации преступных доходов / М. А. Овчинников // Вестник Саратовской государственной академии права: научный журнал. – 2009. – № 3. – С. 142.

ПОДОБНИЙ О. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри криміналістики, доктор юридичних наук, професор

СИСТЕМО-СТРУКТУРНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ РОЗВІДКИ ТА ЇЇ МІСЦЯ В ТЕОРІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Найбільш важливе місце серед суб'єктивних антикриміногенних факторів займають так звані фактори організаційно-правового характеру, що сприяють ефективному й цілеспрямованому впливу на злочинність з боку спеціально створених соціальних інститутів [1, с. 30]. Саме системно-структурний підхід використовується для аналізу сукупної діяльності правоохоронних органів держави, що ведуть боротьбу зі злочинністю.

Питання структурно-функціонального забезпечення оперативно-розшукової діяльності в науці стали планово досліджуватися приблизно наприкінці шістдесятих — на початку семидесятих років минулого сторіччя. Враховуючи концептуальні розробки проблем управління А. І. Алексеева, В. Г. Боброва, Б. С. Богданова, Д. В. Гребельського, О. Г. Лскаря, В. А. Лукашова, С. С. Овчинського, Г. К. Сипілова, були сформульовані основи управління й організації у сфері ОРД, а згодом деталізовані за іншими напрямками як в докторських, так і кандидатських дисертаціях (В. М. Аتماжитов, І. І. Басецький, М. П. Водько, І. О. Клімов, Б. П. Смагоринський, А. Б. Утевський).

Проблеми оптимальної оргструктурної побудови оперативних підрозділів знаходяться в полі зору вчених сьогодні, зокрема О. М. Бандурки, В. Л. Грохольського, О. О. Дульського, С. В. Псткова, В. М. Плішкіна та ін. [2–4]. Водночас, необхідно наголосити на тому, що наукове розроблення організаційних рішень з удосконалення системи оперативних підрозділів досі залишаються важливими науковими проблемами.

Одною із таких проблем, зокрема, вбачається визначення сутності кримінальної розвідки та її місця в теорії оперативно-розшукової